

De Pastoor

Monoloog voor 1 heer

Door Frans Busschots

Inlichtingen en opvoeringsvoorwaarden bij ALMO

De Pastoor

Door Frans Busschots

Decor:

Een spreekgestoelte, zoals in de kerk gebruikt door een lector of priester.
Een zetel. Langs de andere kant (links) een gemakkelijke stoel.

Persoon:

Een oudere priester die in een rusthuis in het Antwerpse verblijft. Fred is zijn naam.
Fred vertelt een stukje van zijn leven en dan over zijn laatste kerkdienst.

Fred zit op zijn stoel en kijkt vooruit. Lucht. Recht.

Ik was met mijn vogeltjes bezig. Ho, mijn vogeltjes, ja, wat is er op deze wereld van mij? De volière van het klooster waar ik verblijf is eigenlijk maar een gift. Op zekere dag ging een buurman van ons moederhuis “Vita Eterna” gewoon dood. Dat gebeurt nu wel regelmatig maar die brave man had net voordat hij de pijp aan Maarten gaf op een stukske papier geschreven dat de vogeltjes naar het klooster moesten gedaan worden, als gift. “Vooral bestemd voor die rosse pater die jaren in de Congo verbleven heeft. Die man houdt van vogeltjes.” Het heeft nog wel wat voeten in de aarde gehad en de toenmalige pater-overste kreeg het er echt van op de heupen. Bijna was er zelfs een soort opstand in de maak. De anders zo rustige en bijna zwijgzame paters, konden plots spreken. En ze wisten van geen ophouden. Op zeker moment riep ik dat ik geen vogeltjes gevraagd had en vroeg aan de econoom of ik de sleutels van een van de auto’s kon krijgen. Weg van dit gewauwel van oude mensen.

Plots werd het stil, héél stil.

Enkele dagen later was de volière klaar en kwam de familie van de overleden man kijken naar de nieuwe woonst van de vogeltjes. Ze maakten van de gelegenheid gebruik om eens ruim kennis te maken met alle bewoners, de schilderijen te bewonderen en eens lekker te eten in onze instelling. “Amaai, “ zei een oude vrouw. “ En moeten jullie alle dagen zoveel eten?” “Nee, “ zei broeder-kok. “Wij koken ook voor onze katten en de honden van de burens. Maar blijkbaar hebben die vandaag een schrik opgepakt. Zoveel volk zijn ze niet gewoon, peis ik.” Hoe ouder ik werd hoe gemakkelijker ik kon praten met mijn vogeltjes en hoe minder behoefte ik aanvoelde om men confraters te praten en zeker niet om godsdienstige problemen te ontrafelen.

Ik was dus met mijn vogeltjes in gesprek en genoot van hun geargumenteerde antwoorden. Zo met vogeltjes praten moet je leren, net als gebarentaal. Maar ik had blijkbaar die gave en die oude man, die vroegere buurman, had dat blijkbaar aangevoeld.

Vooral zachte bewegingen maken en tussendoor naar een vogeltje particulier kijken en er iets tegen zeggen. Gewoon zeggen. Of ik nu Nederlands of een Congolese taal sprak dat maakte weinig uit. Het zijn vooral de gebaren en het stemtimbre die belangrijk zijn.

Pater-econoom, ook eentje die ook jaren in het vroegere Katanga verbleven had en daar zelfs een paar vingers verloor, kwam haastig naar de dubbele deur van de volière. “Fred, er is daarnet een raar telefoontje geweest. Een vrouw, van middelbare leeftijd, vermoed ik.”

Dat is op zichzelf raar, mijn beste man. Trouwens, dat weet je toch nog van uit onze Katanga-tijd: vrouwen van middelbare leeftijd, dààr moet je mee oppassen. “Deze vrouw was zeer geëduceerd en had een zachte stem.” Reden te meer. En wat was de boodschap?

“Je zou voor haar iets moeten doen. Voor haar familie. Haar moeder, een getalenteerde violiste, is gisteren overleden. Ze woonde, voordat ze naar een luxueus rustoord verhuisde, in de buurt van jouw ouders, toen die nog leefden, tenminste. Ze heette Mathilde. Ik peis dat dit nog een oud lief van je was. Kan dat niet?”

Ik keek naar de econoom. Wat bedoel je? Vroeg ik met gefixeerde blik. Ik had vroeger, in mijn jongenstijd, voordat ik het college van Lier verliet, nooit met een meisje alleen op stap geweest, omdat ik toen vond dat het bijna allemaal aanstellers waren. Strekenmadammen. Zelfs zij die nog van model aan het omleggen waren hadden al de allure. Mijn vader noemde dat toen brood verkopen voordat het gebakken is. Toegegeven, toen dacht ik er zo over. En hoe ik er nu over denk, doet niet meer ter zake.

Neen, econoom. Geen oud lief, en nu ik er over nadenk: er was zelfs geen Mathilde van ongeveer mijn leeftijd. Tenzij... Ik begin al wat oud te worden en misschien vergeet ik wel iets.

“Een eenvoudige uitvaart in haar parochiekerk. De familie had alles al klaargemaakt. Vier kleinkinderen zouden iets voorlezen, zelf geschreven. Er zouden 5 muziekstukjes van Lassus; een Duitse componist van zo een drietal eeuwen geleden, gespeeld worden. Twee kleinkinderen, zouden op een Spaanse gitaar spelen. Eigen composities. Alles zou vlot verlopen. Je moet eigenlijk alleen maar wat coördineren, de verwelkoming, het vergevingsmoment, de eerste lezing en de voorbede aankondigen. Je zou een heel scenario met de juiste volgorde krijgen. Overmorgen komt men je halen om acht uur dertig. Het terugbrengen moest nog geregeld worden. Ik vermoed dat men je zelfs rijkelijk zou willen betalen, want die persoon aan de telefoon vroeg jouw bankrekening.”

Ik was helemaal niet opgezet met dit verhaaltje. Kan dat zo maar, iemand komen schaken? En wat als dit spel mij niet aanstaat? Ik ken geen Mathilde en als ik ze zou kennen, ik heb mijn eigen leven. Mijn vogeltjes. Met vreugde terugdenken aan mijn rijk verleden. Al het mooie wat ik beleefd heb, terug als in een revue laten afspelen. De volgorde was nu wel niet belangrijk, maar de vreugde, de verloren glimlach, dat was het. En wie zou er die woensdag voor mijn vogeltjes zorgen?

Ik doe het niet, hoorde ik mijn stem sterk klinken.

“Je maakt het mij erg lastig, collega-Katangakenner. Ik heb toegezegd. En nu?”

Wat heeft die Mathilde mij nu weer aangedaan? Ik liep van links naar rechts en hier en daar schrokken enkele vogels van mijn bruuske bewegingen. Ze waren dat van mij niet gewoon. Waarom ga jij niet? Vroeg ik aan de econoom.

Hij antwoordde zonder nadenken: “Ik ken die Mathilde niet!”

Eerst zat ik in mijn kooi een tijdje te twifelen en alle voor en tegen te bedenken. Plots stond ik recht en repte mij meteen naar broeder-kok. Die was in de keuken met grote messen aan het werken. Kun je ook met een schaar overweg, vroeg ik, terwijl ik goed wist dat hij, als handige Harry, alles of toch bijna alles kon. Hij keek naar mijn broek, een van de twee die ik een tijdje geleden in de solden gekocht had. Men noemde dat solden, maar ik vond toen dat ik nog te veel gepluimd was. “Waarom laat je je niet wat meer respecteren? Je bent een gelukkige en goedgevormde grijsaard. Een stuk van die opgerolde broek. Vijftien centimeter, goed. En wat gebeurt er met die ‘snowboarden’, die oorlogsverklaringen aan de schoenindustrie?”

Hier had hij gelijk. Sinds ik terug in België ben heb ik altijd een soort pantoffel gedragen. Iets wat gemakkelijk in harmonie met mijn voeten te brengen was. Toegegeven: zoiets is niet om waardering mee op te bouwen.

Die woensdag om acht uur dertig, net op de kop, reed een zilverkleurige limousine tussen de twee gemetselde steunpunten waaraan vroeger zware ijzeren poorten hingen. Een chauffeur met een stijlvolle pet en een jasje met koperen knopen stuurde de auto. Dat gaf een raar gevoel. Als je met zo een auto aan een draai komt dan is het precies dat je nog een stukje rechtdoor rijdt en dan ineens draait. Maar zo is het niet. De wielen draaien op tijd maar de karkas van de auto volgt veel later.

Alle soorten drank die ik mij kon voorstellen waren beschikbaar. Maar alcohol drink ik al jaren niet meer. Een klein beetje plezier, uwe kop die begint te draaien en dan uren aan een stuk een overbelaste maag.

Na een klein uurtje rijden, waarbij ik meermaals vreesde tegen een boom of elektriciteitsplan te belanden, stopte de auto tegenover de ingang van een belegen gebouw, dat achteraf een kerk bleek te zijn. Ja, het was een kerk. Die bevestiging kreeg ik door de hoge spitse toren. De chauffeur hielp me uit de bijna liggende zetel en even later stond ik met mijn kleine documententas aan de ingang van de kerk. Enkele mensen stonden te kijken. Een schattig jong ding, van nog geen twintig jaar, leek het mij, maar ik was wel een tijdje uit de circulatie, dat moet ik toegeven. Kwam naar me toe, gaf een zachte hand en glimlachte breed. "Mijnheer pastoor?" Ik knikte een beetje afwezig. "Mijne papa kwam op de idee om jou te contacteren. Hartelijk dank voor je komst. Ik heb vernomen dat jij vroeger, jaren geleden, mijn overleden oma goed gekend hebt. Jullie woonden toch in dezelfde straat, niet? Zelf heb ik oma maar enkele jaren gekend, en dan nog. Ik moest op kostschool. Mijne papa vond dat stijl belangrijk was. En onze oma, die begreep dat zo niet. Nogmaals welkom. We zullen straks nog wel tijd hebben om even te praten. Stoort het dat ik zoveel woorden per minuut over mijn stembanden laat rollen?" Ik glimlachte breed en dat verwonderde mij. Normaal zou ik alleen wat glinsteringetjes in mijn ogen gehad hebben. Maar nu viel mijn mond vanzelf in een brede lach. Hoe heet jij? "Inge," antwoordde het lieve meisje. "En jij? Ik mag toch jij zeggen?" Ik knikte. Ik wachtte even met antwoorden. Zeg maar Fred, zei ik zachtjes. Gewoon Fred. In de Congo, in het Lingala of het Swahili klonk dat natuurlijk anders. Maar dat is al lang voorbij. Het was een gewone, nogal kleine kerk. Maar goed onderhouden. Een oud mannetje, nog ouder dan ik, hielp mij in de sacristie, waar ik me klaarmaakte voor de dienst. Ken jij de familie, vroeg ik zonder veel nadruk, om zeker geen onrust te veroorzaken, want in zo'n kleine gemeenschap weet je maar nooit. Iedereen is familie van iedereen en wie nog met wie praat, maakt dan uit wie echte familie was.

Lowieke dacht even na. "Mathilde, was zeer geliefd. Zij heeft vroeger, zoals dat toen, uit noodzaak, de gewoonte was, in haar jonge jaren gediend op het kasteel van een graaf in de buurt. Daar leerde zijn viool spelen. Toen de oudste zoon van de graaf overleed, men vertelde later dat zij met die jongen wilde trouwen, maar er was iets misgelopen, speelde zij op een beroemde viool tijdens de uitvaartdienst. De graaf was zo ontroerd dat hij op het einde van de dienst de dure viool aan Mathilde schonk. Alleen moest ze iedere maand, op de elfde dag van de maand, waarop Jean-Claude, de zoon van de graaf, overleed Für Elise spelen, waar ze ook mocht zijn. Mathilde heeft dat plichtsbewust gedaan. Het schijnt nu dat haar twee zonen met mekaar overhoop liggen. Ze willen allebei die beroemde viool hebben. Rijk en nog niet rijk genoeg, mijnheer pastoor."

Zeg maar Fred, Lowieke. Wel raar. Een klasse viool. Wel, wel! Weet je, Lowieke. In de Katanga speelde ik viool op een zelfgemaakt muziekinstrument. Een stukje uitgeholde tak van een boom en wat snaren afkomstig van varkens. De Congolezen waren echt kunstenaars. Sommigen toch. Soms, 's avonds, wanneer de hemel rood kleurde, vertelde ik een verhaal, iets vrij eenvoudig en door iedereen goed te verstaan, en dan speelde ik op mijn Stradivarius type Congo. Tranen, Lowieke. Tranen van ontroering en geluk.

Lowieke opende de deur tussen sacristie en kerk en gluurde even in de kerk. “Weinig volk. Tussen de tachtig en honderd. Maar ja, ze hebben weinig doodsberichten rondgedragen en die mensen zijn een klas hoger dan de dorpelingen hier. Daarbij: ze wonen bijna allemaal in Brussel, ik bedoel in de villawijken in de rand. Bijna de hele familie werkt voor de Europese Gemeenschap of voor de Uno en dat soort van dingen. Het is normaal dat die mensen niet praten met gewoon volk. En met welke woorden zouden zij dan moeten praten en in het Nederlands?”

Hoe zijn de gewoonten hier, bij zo een uitvaart, Lowieke? Jij moet mij maar wat helpen, als je dat wilt, vroeg ik.

Lowieke bekeek mij aandachtig. Hij klopte mij op de schouder.

“Hier zal weinig van gewoonten aan bod komen. Die mensen hebben blijkbaar een eigen god voor vandaag gehurd. En jij, meneer pastoor, jij bent de uitvoerder. De Diskjockey die geen muziek mag maken. Gewoon meedoen en goed rondkijken. Ik vermoed dat ze je goed zullen betalen, als alles naar wens verloopt. Ik denk zelfs dat Europa voor dit soort van zaken een speciaal budget heeft. We doen mee, meneer pastoor en genieten van de armoede die er bij sommige families leeft. Kom, het is tijd. Daar gaan we dan!”

Lowieke trok een serieus gezicht en stapte voor mij naar het altaar.

De begrafenisondernemer had alles tot in de puntjes geregeld. De dienst kon beginnen. De urne met daarin wat van Mathilde restte, was overrompeld door dure bloemstukken. Op een speciaal verhoogje lag de beroemde viool met strijkstok en daarachter een lachende Mathilde. Ik bekeek de foto, sloot even de ogen en bekeek dan terug de foto. Was dat Mathilde?

De oudste kleinzoon verwelkomde de aanwezigen en bedankte meneer pastoor, ik dus, omdat alles vlot zou verlopen op deze familiedag.

Op het preekgestoelte lag een lijst met de juiste volgorde van de scènes die mekaar in snel tempo opvolgden. Alles verliep naar wens, dat zag ik aan de gezichten van de zoons van Mathilde. Een voor een passeerden ze allemaal de revue en ik bekeek het profiel van hun lichaam. Ik zag er de belangrijkste lijnen van de foto op terug. Ja, dat waren kinderen en kleinkinderen van Mathilde, ten minste: indien die vrouw op die foto bij die viool, wel degelijk Mathilde was.

Alles verliep als gesmeerd. Ze hadden blijkbaar goed gerepeteerd. Toch vond ik het maar zus en zo. Toegegeven: ik was een beetje uit de running. De geplogenheden en hoe alles moest was ik zeker een beetje vergeten. Maar wat had dit alles met een kerkelijke uitvaart te maken? Een gebedsdienst ja, maar alle kerkelijke elementen werden in het geheel verweven en haast onzichtbaar gemaakt. Het was alsof iedere heilige zijn lichtje even wilde laten branden. En die heiligen waren de rechtstreekse afstammelingen. Was het daarom te doen? Menselijke warmte, gevoelens van medeleven, en ja, waarom ook niet: tranen van verdriet, ervaarde ik niet. Het was alsof men genoot van de vlotheid van de “voorstelling”.

Toch deed het mij pijn. En nadat ik nog even naar de foto van Mathilde gekeken had, moest ik plots het woord nemen. Al was dit zeker niet voorzien.

Ik stapte naar voren en plaatste me even achter de asurn en de foto van Mathilde.

Beste mensen, geachte familie van Mathilde. Ik herinnerde mij niet meer dat ik vroeger Mathilde heb gekend, zij het in mijn prille jeugd. Maar tijdens deze prachtige dienst, waarvoor ik de familie moet bedanken, heb ik meermaals naar de gezichten van de verschillende sprekers gekeken en dat vergeleken met de foto hier.

Ja, ik heb Mathilde gekend. Héél lang geleden. Maar de Mathilde die jullie hier opnieuw tot leven brachten en waarvan jullie hopen dat beeld zo nog vele jaren te kunnen bewaren, heb ik hier niet teruggevonden.

Mathilde was een eenvoudige vrouw. De oudste van zes kinderen. Zij had meer gaven en talenten dan vele beroemde mensen uit politiek, kunst en wetenschap. Talenten moeten echter

kansen krijgen. Zoals druiven moeten kunnen rijpen door de warmte van de zon. Zij heeft de kansen niet gekregen die jullie in alle oneindigheid toebedeeld werden.

Toen ze twaalf was moest ze gaan ‘dienen’ zoals men dat toen noemde. Grote gezinnen kenden armoede en ieder mondje dat men niet meer moest voeden, was een goede zaak. Sommige meisjes, grote kinderen eigenlijk, werden misbruikt door de mannelijke leden van het gastgezin. Mathilde leerde er vioolspelen. Haar jeugdige gevoelens kon ze perfect weergeven door de klank die ontstond uit de wrijving van de snaren en de weergave van de klankkast.

Mathilde was zeer gevoelig. En ze hield van het leven.

Beste mensen, wanneer we vandaag Mathilde willen vieren dan moeten wij haar gevoelens opnieuw tot leven brengen. Zij was een wonderbare vrouw.

Ik vind het jammer dat ik mijn Congolese viool niet bij me heb. Misschien zou ze terug tot leven komen, heel diep in jullie harten. Vergeet Mathilde nooit!

Dag Mathilde. Tot ziens!

Ik maakte een diepe en langzame buiging. Wanneer ik terug naar het spreekgestoelte stapte gebeurde het wonderbare, het onverwachte, het onverhoopte : een luid applaus; een staande ovatie klonk in de anders zo rustige kerk. Geluid dat galmde en maar niet wilde uitsterven. Het gevolg was ook dat even later de zonen van Mathilde naar me toekwamen. Ze wilden weten of ik écht Mathilde niet gekend had en nooit meer gezien sinds ik het college verlaten had. Waarschijnlijk dachten zij dat ik van een van hen de biologische vader was. Het deed me pijn dat men zo over mij dacht.

Toen het laatste liedje op de lijst gespeeld was, bleven de familieleden nog even zitten. Plots begonnen ze met elkaar te praten. Eerst heftig, nadien rustig en sereen. Twee zonen gaven elkaar de hand en de oudste kwam naar het altaar, nam de viool en de strijkstok en kwam naar me toe. Ik knikte en hij hield de viool voor mij. Ik tokkelde even tegen enkele snaren. Het klonk hemels. Tranen liepen over mijn wangen. Tranen over getaande kaken. De zoon gaf mij de viool. “Vergeet Mathilde nooit,” zei hij.

Meteen was de kerk leeg. Ik bedankte Lowieke. Het manneke was in de wolken. Je moet maar eens naar ons rusthuis komen, nodigde ik hem uit.

Niet ver van de kerk was een autobushalte. Ik vermoedde dat alle bussen die richting Lier reden, voor mij in de goede richting reden. De chauffeur van De Lijn was een vriendelijke man. “Zal ik je even helpen, meneer pastoor?” zei de man. “Tegenwoordig zie je alleen maar jonge mensen met zo een strijkstokgeval.”

Ik betaalde met een brede glimlach. Wat een lieve man, dacht ik, terwijl ik plaats nam.

Even later draaide de chauffeur zich en luid, zodat heel de bus het kon horen: “Mijnheer pastoor, in Lier kun je ook een andere bus nemen. Ik zal het je daar wel zeggen.”

Ik bedankte en even later in Lier veranderde ik van autobus. Die stopte bijna voor de toegangspoort van ons moederhuis van de congregatie.

Laat in de avond had ik terug mijn werkkleding aan en zat ik in mijn grote volière. Wanneer de vogels allemaal op hun vaste stek voor de komende nacht zaten en ik geen uitwerpselen meer hoefde te vrezes, wreef ik met een zachte doek over de snaren van de viool en verwijderde ik de vingerafdrukken en vette plekken van de klankkast.

Ik speelde een beetje onzeker, ja, dat moet ik toegeven. Even later klonk de viool sterk en vastberaden bij het rood van de ondergaande zon.

Mathilde, ik zal je nooit vergeten.